

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ УЧЕНЬ

На вибір

Освітньо-професійна програма „Українська мова та література”

Спеціальність 035.01.Філологія

Галузь знань 03.Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти – магістерський

Філологічний факультет

Мова навчання – українська

Розробники: д. філол. н., доцент Колесник Наталія Степанівна

Профайл викладача (-ів) Дайте лінк на профайл викладача, або викладачів курсу
(посилання на сторінку кафедри з інформацією про викладача (-ів))

Контактний тел. 0372- 58-48-00

E-mail: n.kolesnyk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle Дайте посилання на дисципліну в системі Moodle

Консультації **Онлайн-консультації: четвер 15.00.**

Очні консультації: за попередньою домовленістю
(вівторок та среда з 14.30 до 15.30).

1. Курс "Історія лінгвістичних учень" є важливим складником у системі підготовки кваліфікованих фахівців-філологів. Цей курс входить до навчальної програми європейських університетів, де готують фахівців у галузі мовознавства. Зумовлено це тим, що історія лінгвістичних учень – це не лише історія виникнення й розвитку тих чи тих напрямів лінгвістичної науки, але й водночас – виклад основних мовознавчих теорій і методів дослідження мови.

2. Мета навчальної дисципліни: узагальнення лінгвістичних знань студентів-філологів та формування на цій основі теоретико-філософського бачення природи, розвитку і функціонування мови як універсальної здатності людини. Прослухавши курс, студенти зможуть вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах, навчатися критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, що дасть їм змогу глибше опанувати обов'язковий курс „Загальне мовознавство” та успішно сформулювати як теоретичні, так і методичні засади власного наукового дослідження – дипломної праці.

3. Пререквізити: „Вступ до мовознавства”, „Основи мовознавчих досліджень”, „Підготовка наукового дослідження”, „Методологія та організація наукових досліджень”, „Загальне мовознавство”, „Порівняльна граматики слов'янських мов”.

4. Результати навчання.

Компетенції:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК-2. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК-10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ФК-1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК-4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК-8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

ФК-9. Здатність обґрунтовувати результати магістерського дослідження в різних формах наукової комунікації (на засіданнях наукового гуртка, під час

наукових або науково-практичних конференцій, у публікаціях філологічного спрямування).

ФК-11. Здатність оцінювати творчість окремого автора та визначати роль і вплив на його творчість культурного середовища та суспільних процесів.

ПР-1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПР-3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПР-6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

ПР-11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

ПР-12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПР-13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцем, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПР-16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- причини й умови виникнення мовознавства; основні етапи історії розвитку світової лінгвістичної думки від античності до наших днів, усвідомлювати їх як результат тривалого розвитку науки про мову;
- термінологію загального мовознавства;
- традиції вітчизняної лінгвістики, вільно орієнтуватися в її лінгвістичних напрямках і школах;
- основні ідеї та проблеми сучасної лінгвістики (менталінгвістики, лінгвосеміотики, психолінгвістики, лінгвокогнітології, етнолінгвістики, лінгвокультурології, соціолінгвістики тощо), пов'язані зі зміною теоретичних концепцій, що панували у філологічній парадигмі упродовж XIX і XX століть;
- видатних вітчизняних і зарубіжних мовознавців;

уміти:

- вільно орієнтуватися в основних лінгвістичних напрямках і школах, аналізувати, порівнювати і класифікувати їх та використовувати ці знання в професійній діяльності;
- адекватно використовувати сучасну метамову лінгвістики, вільно оперувати основними поняттями, теоріями і концепціями;
- застосовувати отримані знання при аналітичному реферуванні джерел та у власних лінгвістичних дослідженнях;
- створити презентацію на одну із запропонованих мовознавчих тем, щоб закріпити свої навички при науковому викладанні лінгвістичних питань;
- формувати здатність бути критичним і самокритичним.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни			Історія лінгвістичних учень										
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	2	3		0		4	0				6		
Заочна	2	3	3	0							4		

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	усього	денна форма					заочна форма							
		у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Теми лекційних та практичних занять	Змістовий модуль 1. Історія лінгвістичної думки до кінця XIX ст.													
Тема 1. Вступ. Проблема періодизації історії мовознавства.		2							2				4	
Тема 2. Філологія стародавнього світу.						6							8	
Тема 3. Європейське мовознавство епохи середньовіччя й Відродження. Граматика Пор-Рояля.		2					4						8	
Тема 4. Виникнення мовознавства як самостійної науки. Порівняльно-історичне		2					4						5	

МОВознавство.											
Тема 5. Лінгвістичні та філософські погляди Вільгельма фон Гумбольдта.		2				4			2		5
Тема 6. Основні напрями в мовознавстві другої половини XIX ст. Натуралістичний і психологічний.			2			6					5
Тема 7. Молодограматизм. Модульна робота.			1			6					5
Разом за ЗМ1		8	3			30					40
Теми лекційних та практичних занять	Змістовий модуль 2. Історія мовознавства кінця XIX-XXI ст.										
Тема 1. Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX- на початку XX ст.			2			6					8
Тема 2. Казанська лінгвістична школа. І.А.Бодуена де Куртене.		2				6					8
Тема 3. Фердинанд де Соссюр та його вчення про мову як систему знаків.		2				6			2		4
Тема 4. Лінгвістичний структуралізм та його основні напрями.			2			6					8
Тема 5. Неогумбольдтіанство. Етнолінгвістика.			2			6					8
Тема 6. Провідні лінгвістичні школи і напрями у сучасному мовознавстві. Модульна робота.		2	1			6					8
Разом за ЗМ 2		6	7			36					44
Усього годин		14	10			66		2	4		84

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Підготовка реферату на визначену тему.
2	Конспект праць (2 праці на вибір) основоположників порівняльно-історичного мовознавства.
3	Лінгвістичні та філософські погляди Вільгельма фон Гумбольдта. Співвідношення мови і мислення. Презентація.
4	Презентація, присвячена одному із представників натуралізму, психологізму та молодогограматизму в мовознавстві.

5	Конспект праць (2 праці на вибір) Ф. де Сосюра, Ф.Ф.Фортунатова, Б. де Куртене, О.О.Потебні.
6	Презентація на тему „Празька лінгвістична школа”, „Глосематика”, „Дескриптивізм”.
7	Конспект праць (2 праці на вибір) українських учених періоду СРСР.
8	Презентації, присвячені сучасним лінгвістичним напрямкам.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, презентація) відповідь студента та ін.

Формою підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- стандартизовані тести;
- реферати;
- усні відповіді;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Загальна максимальна сума балів, яка присвоюється студентові за курс, становить 100 балів, яка є сумою балів за виконання практичних завдань, підсумкове тестування, самостійну роботу та бали, отримані під час заліку. При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховується присутність студента на заняттях (зокрема й на лекційних), активність студента під час практичного заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час опитування та виконання письмових завдань; списування та плагіат, а також результати відпрацювання з поважної причини пропущених занять.

Оцінку „**А**” (**зараховано**) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні і глибокі знання, за повне (90-100 балів) володіння програмовим матеріалом курсу, уміння повно і точно викласти історію виникнення та розвитку тих чи інших напрямків лінгвістичної науки, історію розвитку методів і прийомів дослідження мови в цілому і окремих її підсистем, описати здобутки лінгвістики впродовж її тривалого розвитку.

Оцінку „**В**” (**зараховано**) отримує студент, який засвоїв навчально-програмовий матеріал у достатньому обсязі (80–89 балів), успішно виконав передбачені програмою завдання, засвідчив систематичний характер знань із дисципліни, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

Оцінку „С” (**зараховано**) ставимо за порівняно повне і загалом правильне висвітлення студентом основних питань курсу (70–79 балів), знання та вміння викласти тему, однак у відповідях студент допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння студентом теоретичного і практичного матеріалу.

Оцінки „D” (**зараховано**) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі (60-69 балів), необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, однак допускає у відповідях поодинокі грубі помилки.

Оцінку „E” (**зараховано**) ставимо за відповіді, які хоч і свідчать про деяке знання студентом програмового матеріалу (50-59 балів), однак це знання є неповним, поверховим, студент не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності при викладі матеріалу; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Оцінку „FX” (**незараховано**) ставимо студентові, у знаннях якого є прогалини (35-49 балів), який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не володіє науковою термінологією, не зовсім розуміє значення конкретних теоретичних і практичних питань, який, однак, прагне покращити свої знання.

Оцінку „F” (**незараховано**) отримує студент, який набрав менше 35 балів, за неправильні або надто приблизні відповіді на поставлені запитання; обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов'язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Критерії оцінювання рефератів та доповідей

Оцінювання реферату відбувається з урахуванням трьох параметрів: 1) обсяг; 2) якість написання; 3) якість виголошеної на його основі доповіді.

Оцінка „відмінно” ставиться за реферат, який має обсяг 10 або більше друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яку в ньому розглянуто, викладена повно, послідовно, логічно; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії; виголошення доповіді відповідає всім правилам риторики.

Оцінка „добре” ставиться за реферат, який має обсяг до 8-10 сторінок; тема реферату викладена доволі повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки; виголошення доповіді відповідає всім правилам риторики, але може мати поодинокі огріхи (неправильне наголошування, або темп мовлення, або часом невідповідне інтонування тощо).

Оцінка „задовільно” ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.

Критерії оцінювання есе

Мета написання есе полягає в перевірці успішності засвоєння студентами проблем та категоріального апарату мовознавства, уміння використовувати отримані теоретичні знання для критичного аналізу лінгвістичних явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві.

В есе повинні бути висвітлені наступні питання:

- теоретичний зміст проблеми з точки зору різних підходів;
- соціальний зміст проблеми, що пояснює посилену увагу до неї в сучасному освітянському просторі, або, навпаки, відсутність такої уваги;
- перспективи вирішення проблеми.

Оцінка „відмінно” ставиться за есе, у якому проблему розглянуто різнобічно, послідовно, критично.

Оцінка „добре” ставиться за есе, у якому проблему розглянуто різнобічно, послідовно, критично, але допущено певні помилки або неточності під час критичного аналізу.

Оцінка „задовільно” ставиться за есе, у якому проблема розглянута поверхово.

Критерії оцінювання презентацій

Оцінювання презентації за наслідками її створення та представлення (виступу).

Оцінка „відмінно” ставиться за презентацію, яка відповідає змісту теми дослідження; хід дослідження представлений точно і логічно; тему розкрито повно й різнобічно; дотримані всі вимоги щодо технічного й естетичного оформлення роботи й орфографічного стандарту; наявні електронний (на зовнішньому носіїві CD-RW або DVD-RW) та роздрукований кольоровий роздавальний матеріал презентації.

Оцінка „добре” виставляється за наявності незначних недоліків у виконанні презентації та її оформленні.

Оцінка „задовільно” виставляється за наявності суттєвих недоліків у виконанні презентації, окремих недоліків у її оформленні.

Оцінка „незадовільно” виставляється через повну невідповідність вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту презентації.

Більш детально щодо вимог до створення й оформлення презентацій див. за посиланнями:

<https://studfile.net/preview/2496154/page:47/>

https://www.internat2.edu.kh.ua/Files/downloads/000posibnyk_powerpoint.pdf

<https://www.businesslaw.org.ua/вимог до презентацій/>

7. Методи навчання.

Лекції із застосуванням презентацій, лекції-діалоги, дискусії, практичні заняття.

Самостійна робота пошукового характеру, що передбачає розв'язання проблемних завдань, аргументування та узагальнення; інтерактивні методи (опрацювання дискусійних питань), метод вправ, методи стимулювання та мотивації навчання (дискусії, обговорення, аналіз конкретних ситуацій). Методи планомірного формування розумових дій і понять: рефлексія, аналіз, планування.

Методи за логікою руху змісту навчального матеріалу: дедуктивні (від загального до часткового) та індуктивні (від конкретного до загального). Пошуковий, дослідницький, проблемний методи. Словесні, монологічні та діалогічні методи (розповідь, пояснення, інформаційна лекція, бесіда, дискусія, постановка проблеми та її вирішення).

Форми і методи контролю роботи студентів та їх знань

Контрольні заходи передбачають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірити рівень підготовленості студента, а також контролювати результати самостійної роботи студентів та рівень виконання індивідуальних завдань (написання та виголошення рефератів, підготовка презентацій). Передбачено такі форми і методи поточного контролю:

- опитування на практичних заняттях для перевірки результатів опрацювання лекційного матеріалу;
- перевірка самостійної роботи;
- проведення індивідуальних консультацій як для окремих студентів, так і груп студентів;

Оцінюючи знання студентів під час практичних занять, викладач послуговується такими критеріями:

- рівень розуміння, ступінь засвоєння теоретичних понять та фактичного матеріалу;
- обізнаність з основною та додатковою літературою до теми;
- уміння логічно, послідовно викладати матеріал;
- уміння узагальнювати інформацію під час виступів в аудиторії;
- загальна грамотність, логічність і чіткість відповіді.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Усне опитування, індивідуальне навчально-дослідне завдання (реферат, есе, презентація), тестування.

**Розподіл балів, які отримують студенти
(залік)**

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)									Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2					
T1	T2	T3	T4-5	T6-7	T1	T2-3	T4-5	T6	40	100
6	6	6	6	6	5	10	10	5		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

9. Рекомендована література

Основна

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с.
2. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів, 2003.
3. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. К.: «Академія», 2008. 239 с.
4. Зеленько А. С. З історії лінгвістичних вчень. Луганськ, 2002.
5. Кириченко Г.С., Кириченко С.В., Супрун А.П. Нариси загального мовознавства. Ч. II: Основні етапи розвитку науки про мову. К., 2008. 224 с.
6. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. К.: Академія, 2006. 464 с.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля–К, 2008. 712с.
8. Селіванованова О.О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля - К, 2006.
9. Семотюк О. Л. Сучасні технології лінгвістичних досліджень: Навч. пос. Львів: Вид.Львів. політ., 2011. 152 с.
10. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. К.: Вища школа, 1988. 328с.
11. Супрун Л. В. Загальне мовознавство. Практичні заняття, самостійна робота: навч. посібник. К.: Знання, 2012. 335 с.

Додаткова

1. Ажнюк Б. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації. *Мовознавство*.. 2002. № 2-3..
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава, 2008.

Словники

1. ГаничД. І, Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К., 1985.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава, Довкілля. - К., 2006.
3. Українська мова : енциклопедія ; 2-е вид., випр. і доп. / ред. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ, 2004. 824 с.
4. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енцикл. словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К: Артєк, 1998.

Інформаційні ресурси

Словник іншомовних слів: <http://www.pcdigest.net/ures/book/sis.shtml>

<http://uk.wikipedia.org/wiki/Мовознавство>

<ftp://ftp.vblack.org.ua/other/Ukrayns'ka%20mova/Knigi/Pidruchniki/Zagal'ne%20movoznavstvo.%20M.Kochergan.doc>

<http://mirknig.com/2012/01/04/zagalne-movoznavstvo.html>

http://books.google.com/books/about/Загальне_мовознавств.html?id=OSXVAAAAMAAJ